

Π Ε Ρ Ι Δ Ι Κ Α Ι Ο Υ .

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν .

Ἐ φ η ρ μ ο σ μ έ ν ο ν Δ ί κ α ι ο ν .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α ' .

Τί είναι ἄνθρωπος, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῆς
ἀνθρωπότητος.

ΡΠΖ'.

Ἐπειδὴ ἡ περὶ τοῦ ἐφηρμοσμένου Δικαίου πραγματεία θίλει ἐξετάσειν τοὺς περὶ τούτου νόμους τοῦ Λόγου, ἀναφέρονσα αὐτοὺς ἰδιαίτατα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατὰ τοὺς ἐμπειρικούς της προσδιορισμούς καὶ σχέσεις (ΚΒ'). διὰ τοῦτο πρὸ πάντων γεννᾶται τὸ ζήτημα, Πῶς πρέπει νὰ φανῇ ἐν τε ἀντικείμενον τῆς πείρας, διὰ νὰ εἶναι ἄνθρωπος, καὶ ἐπομένως, ἐμπειρικὸν δικαίου ὑπακείμενον.

ΡΠΗ'. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμπορεῖ νὰ φανῇ εἰς πολλοὺς περιττόν, ἐπειδὴ ἐξέρει καθεὶς ἀμέσως ἐκ τῆς ἐποπτείας Τί εἶναι ἄνθρωπος· ἀλλ' οὕτω πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ἐπιπολαίως τὸ πρᾶγμα. Ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν τὰς λογομαχίας τῶν φιλοσόφων περὶ τῶν ζητημάτων, Ἄρα τὸ ἔμβρυον, τὸ τέρας, τὸ νήπιον, ἢ

γυνή ἔχουν τὸ δίκαιον τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ ὄχι; Θέλομεν πληροφρονηθῆν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιλύσωμεν ταῦτα, χωρὶς νὰ θεωρήσωμεν ἐπιστημονικῶς τὰ ἀναγόμενα εἰς ἐκεῖνο.

ΡΠΘ'. Ἀνθρώπος κατὰ δικανικὴν σημασίαν εἶναι πᾶν ἄτομον, εἰς τὸ ὁποῖον γίνονται ἀντιληπταὶ οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους. Οἱ χαρακτῆρες οὗτοι εἶναι τρεῖς. Νὰ ἔχη ὀργανικὸν σῶμα αὐθυπόστατον. Ζωὴν καὶ αἴσθησιν. Ἀνθρωπίνην ὄψιν. Εἰς ταῦτα ὅν γνωρίζονται καὶ αἱ ἔμφυτοι ιδιότητες τῆς ἀνθρωπότητος· ὅπου δὲ γνωρίζονται αὐταί, ἐκεῖ πρέπει νὰ γνωρισθῆ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Λόγου καὶ ἐμπειρικόν τι δίκαιου ὑποχείμενον.

ΡΨ. Ἐκ τοῦ πρώτου χαρακτῆρος, Νὰ ἔχη ὀργανικὸν σῶμα αὐθυπόστατον, συμπεραίνεται, ὅτι τὸ ἔμβρυον δὲν εἶναι ἄνθρωπος κατὰ δικανικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ δὲν φαίνεται αὐθυπόστατον σῶμα, ἀλλὰ μέρος ἄλλου ἀνθρωπίνου σώματος· οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν ἄν μέλλῃ ποτὲ νὰ φανῇ τέλειος ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο χωρὶς δισταγμῶν πρέπει νὰ διαμελισθῆ, ἐάν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γεννηθῆ κατ' ἄλλου τρόπου. Μόνος δὲ ὁ στοχασμὸς, ὅτι ἐμπορεῖ νὰ βλάβῃ τὸ ἔμβρυον τὴν μητέρα, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θανατωθῆ, εἶναι τόπου ἄλογος, ὥστε δὲν χρειάζεται ἀναίρεσιν. Ἀλογιώτατον δὲ καὶ ἀδικιώτατον εἶναι νὰ φουεῦεται ἡ μήτηρ, διὰ νὰ διατηρηθῆ ἡ ζωὴ τοῦ ἐμβρύου· ἀλλ' οὐδ' εἰς ἐπικινδύνους πράξεις, ὅποια εἶναι ἡ καισαρική λεγομένη τομῆ, πρέπει νὰ καθυποβάλλεται χωρὶς τὴν θέλησίν της· ἀλλὰ νὰ τὴν ἀφίουν εἰς τὴν ἐξουσίαν της, ὅν θέλῃ μόνη της νὰ καθυποβληθῆ εἰς τοῦτο, ἢ ἀπὸ ἀγάπην τοῦ γεννήματός της, ἢ ἀπὸ φόβον μὴ δοκιμάσῃ θάνατον ἰδιότητερον παρὰ τὰς ἐκ τῆς πράξεως ταύτης ἀλγηδύνας. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ ἔμβρυον, ἀρ' οὐ γεννηθῆ εἰς τὸν αἰσθητὸν

τούτου κόσμου, φαίνεται πρόσωπον, ἀφ' οὗ γεννηθῆ γίνεται καὶ ἄνθρωπος, ἤγουν ὑποκείμενον δικαίου.

ΡΥΒ'. Ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου χαρακτήρος, Νὰ ἔχη ζωὴν καὶ αἴσθησιν, συμπεραίνεται ὅτι νήπιον γεννώμενον νεκρὸν ἔχει τότε δίκαια, ὅσα καὶ τὸ ἀποθνήσκον ἀφ' οὗ γεννηθῆ. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλά γεννῶνται μὲ φαινόμενον θάνατον, χρεωστοῦνται καὶ εἰς αὐτὰ ἔλαι αἱ περιθάψεις, ὅσας ὁ ζῶν ἄνθρωπος χρεωστεῖ εἰς τὸν ἀποθνήσκοντα πρὶν σβεσθῆ παντελῶς ἢ λαμπρῶς τῆς ζωῆς. Αἱ περιθάψεις αὗται μέρος μὲν εἶναι δικανικαί, ἤγουν νὰ μὴπραχθῆτι, τὸ ὁποῖον σκοτύνει ἀληθῶς τὸν φαινόμενον ἀποθαμμένον· μέρος δὲ ἠθικαί, ἤγουν νὰπραχθῆ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ἐξυπνίσῃ τὴν ζωὴν.

ΡΥΓ'. Ὁ τρίτος χαρακτήρ, Νὰ ἔχη ἀνθρωπίνην ὄψιν ἐπιλύει τὸ περὶ τῶν τεράτων ζήτημά· ὅταν διεστραμμένα καὶ ἂν διοργανιθῶσι, πρέπει νὰ φυλάττεται ἡ ζωήτων, εἰάν μόνον ἐμφαίνεται εἰς αὐτὰ ἀνθρωπίνη ὄψις. Τοιαῦτα τέρατα, μ' ὅλον ὅτι δὲν ζῶσιν, εἶναι ἀτιμία τῆς ἀνθρωπότητος νὰ φουεῦνται, ὅταν ἔχουν διακεκριμένον ἀνθρώπου πρόσωπον. Ἐάν δὲ γεννῶνται διὰ νομίμου γάμου, ἢ παρανόμως, τὸ τοιοῦτον δὲν πρέπει νὰ βλάβῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἐφέρθη εἰς τὸν κόσμον φυσικῶς, εἰάν καὶ οἱ γεννήτορες δὲν ἐφύλαξαν τοὺς ἱεροὺς τῆς κοινότητος νόμους.

ΡΥΔ'. Τὰ δίκαια τῆς προσωπικῆς ὑπάρξεως καὶ ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος, τὰ ὅποια ἐπανήκουσιν ἀρχικῶς εἰς πᾶν λογικὸν ζῶον, καθὸ τοιοῦτον (ΝΓ'), ὀνομάζονται μὲ τὴν μερικωτέραν των προσαρμογὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον· δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ δύναται νὰ τροποποιηθῶσι μὲν ἀπὸ τὰς ἐμπειρικὰς τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, ἀλλ' ἔχει καὶ νὰ ἐκλείψῃ· διὰ τοῦτο προσανήκουσι καὶ εἰς πᾶν ὄν,

εἰς τὸ ὅποιον γνωρίζονται αἱ ἔμφυτοι ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου (ΡΠΘ'). Ἄνθρωπος δὲ, ὅστις εἶναι ἀνίκανος καθ' ἑαυτὸν νὰ γνωρίῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ δίκαιά του, ὀνομάζεται κωφός κατὰ δίκανικὴν σημασίαν· καὶ εἰ μὲν προέρχεται ἢ κωφότης τοῦ ἀπὸ ἔλλειψιν τῆς ἡλικίας ὀνομάζεται νήπιος· εἰ δ' ἀπὸ ὑπερπλήρωσιν αὐτῆς, παλίμπαις· ἀλλὰ δὲν ἐμπορεῖ νὰ προσδιορισθῇ φυσικῶς ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ ἄνθρωπος μεταβαίνει ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην κατάστασιν.

Σημειώσεις. Ἐπειδὴ αἱ πνευματικαὶ καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσονται κατὰ μικρὸν· εἶναι μὲν ὁ νεογέννητος ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἔμφυτον ιδιότητα, καὶ ἐπομένως κατὰ τὰ δίκαιά του, ἄνθρωπος· εἶναι δὲ νήπιος, ἢ γούν δὲν ἔχει ἐνεργούς τὰς δυνάμεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ δίκαιά του. Εἶναι λοιπὸν τὸ αὐτὸ, ὡς νὰ μὴ δύναται νὰ λαλήσῃ περὶ τῶν δικαίων του· διὰ τοῦτο εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Γερμανῶν ὀνομάζεται unvernünftig, ἢ γούν ἄστυρος. Ἄλλ' εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐμπορεῖ νὰ καταστήσῃ ἐκ διαφορῶν περιπτώσεων καὶ ὁ ἡλικιωμένος ἄνθρωπος· τοιοῦτοι εἶναι οἱ μωροὶ, οἱ τρελλοὶ, καὶ οἱ παλίμπαιδες γέροντες. Πᾶν λοιπὸν νήπιον εἶναι κωφὸς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι ὁμοίως νήπιον πᾶς κωφὸς ἄνθρωπος· καὶ ἡ μὲν νηπιότης παρέρχεται, καὶ φθάνει τὸ νήπιον εἰς τὴν ὠριμότητα τῆς ἡλικίας· ἡ δὲ ἄλλη κωφότης ἐμπορεῖ νὰ παραμείνῃ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει λοιπὸν καὶ τὰ δίκαια τῶν κωφῶν νὰ μὴ παραβαίνωνται, ἀλλὰ νὰ τιμῶνται, καθὼς καὶ τὰ τῶν λαλοῦντων προσώπων· πρὸς τοῦτο εἶναι καθήκον μάλιστα τῆς πόλεως νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀτελεῖς τούτους ἀνθρώπους, καὶ νὰ μὴ συγχωρῇ νὰ γίνωνται ἔρμαιον τῶν ἄλλων. Ἡ μετάβασις τῆς νηπιότητος εἰς τὴν τελείαν ἡλικίαν συμβαίνει κατὰ τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς συνεχείας (Μεταφ. ΡΙΑ') εἰς τρόπον, ὥστ' εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς τὸ χρονικὸν σημεῖον, ὅποτε γίνεται· καὶ εἰς ἄλλους μὲν συμβαίνει ἀρχήτερα, εἰς ἄλλους δὲ βραδύτερα· καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ὄχι μόνον ἀτομικῶς, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔθνη, καὶ κατὰ κλίματα γίνεται ἐπαιτητοσύνη· καὶ ἐμπορεῖ μὲν νὰ εἴπηται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐνήλικος, καὶ ἐπομένως τελείος· εὐθὺς ἀποῦ γείνη ἔνθηρος, ἢ γούν δυνατὸς νὰ πράξῃ τὸ εἶδος του· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐπικρατεῖ πάντοτε, ἐπειδὴ δὲν τρέχουν πάντοτε παραλλήλως αἱ σωματικαὶ μὲ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις· ἀλλὰ καὶ ἡ ἡρῆ αὕτη εἶναι πάλιν διάφορος καὶ κατὰ τὰ ἄτομα, καὶ κατὰ τὰ ἔθνη.

δυνα, καὶ κατὰ τὰ κλίματα, καὶ κατὰ τὰ γένη, ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἤβᾳ ἀρ-
 κητέρα παρὰ τὸν ἄνδρα. Πρέπει λοιπὸν οἱ θετικοὶ νόμοι νὰ προσ-
 διορίζωσι τὸν καιρὸν τούτων μὲ μέτρον ἀναλογουῦν ὅπως οὖν εἰς τὸ ἔθνος
 καὶ εἰς τὸ κλίμα τοῦ τόπου· ἢ δὲ πόλις νὰ κρατῆ τὸ δίκαιόν τοῦ
 νὰ μακρύνῃ ἢ νὰ μικρύνῃ τὸν καιρὸν τούτων, καθὼς ἤθελαν ὑπαγο-
 ρεῖν ἀναγκαῖαι περιστάσεις.

ΡΥΘΕ΄. Μ' ὅλον ὅτι αἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολ-
 λαὶ καὶ διάφοροι, καὶ κατ' αὐτάς ἐμπορεῖ νὰ ἐμβῆ εἰς παντο-
 δαπὰς κοινωνίας, τῶν ὁποίων τὰ δίκαια καὶ τὰ καθήκοντα
 προσδιορίζονται ἐκ τῶν ἐν γένει εἰρημένων περὶ τοῦ δικαίου·
 μ' ὅλον τούτο δὴ εἶναι αἱ πρώτισται καὶ κυριώτεραι· μία φυ-
 σικὴ, καὶ ἄλλη θρησκευτικὴ· διότι χωρὶς τὴν φυσικὴν σχέσιν
 εὐν δύνανται νὰ γεννηθῶσιν ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ
 νὰ συσταθῇ πόλις· καὶ ἄνθρωποι χωρὶς τὴν ἐλπίδα πρὸς
 τὸν Θεὸν εἶναι δυστυχεῖς καὶ τριτάθλιοι. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ ἐφ-
 εξῆς κεφάλαια θέλομεν ἐκθέσειν τὰς κυριώτερας σχέσεις τῶν
 μελῶν τῆς οἰκογενείας, τὰς ὁποίας ἔχουν καὶ πρὸς ἀλλήλα,
 καὶ πρὸς τὴν πόλιν· καὶ τελευταῖον τὰς σχέσεις τῶν τῆς
 ἐκκλησίας μελῶν, ἡγουν δίκαια καὶ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα ἔ-
 χουσι καὶ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὴν πόλιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περὶ τῶν δικαίων καὶ καθηκόντων τοῦ γάμου.

ΠΥΣ΄.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως δὲν ἐμπορεῖ νὰ δια-
 τηρηθῇ ἄλλως τὸ ἀνθρώπινον γένος, εἰ μὴ διὰ σωματικῆς ἐ-
 νώσεως δὴ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο διοργανισμένων ἀνθρώπων

τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός· διὰ τοῦτο εὐρίσκεται καὶ εἰς τοὺς δύο ὀρμητικὰς πρὸς ταύτην τὴν ἔνωσιν· ὀνομάζεται δὲ αὕτη ὀρμὴ τῆς τοῦ γένους προαγωγῆς· ἡ δὲ πράξις διὰ, τῆς ὁποίας ἀναπαύεται, λέγεται φυσικὴ μίξις ἢ συνουσία· ἡ δὲ ἔνωσις των, γαμικὴ σύζευξις.

ΡΨΖ'. Ἡ φυσικὴ αὕτη ὀρμὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διάφορος παρὰ τὴν τῶν ἀλλοτρίων ζώων· πρῶτον, ὅτι ἡ ἐνέργειά της δὲν φαίνεται εἰς ἀσυνεχόμενον καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἢ τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἐμπορεῖ νὰ διεγερθῇ εἰς πάντα χρόνον· δεύτερον, ὅτι δὲν φανερόνεται μὲ κτηνώδη σφοδρότητα, ἀλλ' ὑποτάσσεται εἰς τὴν κυριότητα τῆς θελήσεως. Τὰ δύο ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀκριβῶς, ὅς τις θέλει νὰ λάβῃ ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων συζεύξεων· εἴοτι ἐφρόντισεν ἡ φύσις νὰ καθυποβάλῃ βάσει στερεῶν ἐπιωτρικῆς καὶ διαρκοῦς ἐνώσεως τῶν γενῶν, καὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας διὰ τούτων τῶν μέσων· διὰ τούτων μόνων τῶν μέσων ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσιν ἐκεῖνη ἡ προσηγῆς ὀρμὴ τῶν δύο γενῶν ἠνωμένη μὲ συστολήν, ἔριος ἠνωμένος μὲ τιμὴν, δεσμὸς ὑπερυψωμένος ἀπὸ τὴν προσωρινὴν ἀπόλαυσιν, καὶ περικλείων ὅλα τὰ ἐντεῦθεν προϊόντα μὲ σφικτοὺς γλυκυτάτης ἀγάπης συνδέσμους.

ΡΨΗ'. Μ' ὅλον ὅτι ἡ φύσις διερεθίζει πάντα εὐεκτοῦντα ἄνθρωπον πρὸς ἀνάπουσιν τῆς φυσικῆς τοῦ ὀρμῆς· μ' ὅλον τοῦτο κἀνεὶς δὲν ἔχει φυσικὸν δίκαιον νὰ ἀναγκάσῃ ἄλλον εἰς τὴν πράξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἀναπαύεται ἡ ὀρμὴ (ΡΨΖ'.)· καὶ ἡ λεγομένη βία κατ' ἐξοχήν, ἤγουν ἡ δι' ἀναγκαστικῶν μέσων γινομένη μίξις, εἶναι ἀπανθρωποτάτη παράβασις τοῦ δικαίου τῆς προσωπότητος. Καὶ αὕτη λοιπὸν ἡ προσωρινὴ σύζευξις ἐμπορεῖ νὰ γείνη μὲ ἀμοιβαίαν συγκατάθεσιν· καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς συνθήκη συζεύξεως· ἀλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον

φυσικῶς αἱ τοιαῦται συνθήκαι δὲν ἔμποροῦν νὰ γείνουν προσωριναὶ (ΓΨΖ'). ἡ ἀληθινὴ καὶ φυσικὴ τῆς ἐνώσεώς των συνθήκη εἶναι ἡ ἐφεξῆς.

ΓΨΘ'. Γάμος εἶναι ἔνωσις ἀνδρός καὶ γυναικὸς γινομένη μὲ γαμικὴν συνθήκην, ἣτις ἔχει δίκαιον κῦρος· α'), εἰὰν γείνη δύο ἑτερογενῶν προσώπων, ἀποκλειομένων τῶν ἄλλων· β'), εἰὰν τὰ χρονικὰ ὄριά της ἐκτείνωνται ἐπίσης μὲ τὴν ζωὴν των, ἐπειδὴ πολυμερεῖς, καὶ προσωριναὶ συζεύξεως συνθήκαι δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐπομένως ἠθέλαν εἶσθαι ἀτιμοὶ καὶ αἰσχραὶ συνθήκαι. Ἄνὴρ καὶ γυνὴ θεωρούμενοι εἰς ταύτην τὴν ἔνωσιν ὀνομάζονται σύζυγοι, καὶ ἀποτελοῦν οἱ δύο ἓν ἠθικὸν πρόσωπον· καὶ οἱ δύο κατοικοῦν τὸν αὐτὸν τόπον, κυριεύουν τὰ αὐτὰ κτήματα, ἀπολαύουν τὰ αὐτὰ, εἶναι ἓν κατὰ πάντα, μὲ ὅλον ὅτι πολλάκις οἱ θετικοὶ νόμοι ἐκ φρονήσεως καὶ ἀπαντήσεως τινῶν ἐνδεχομένων περιστάσεων προσδιορίζουσιν ἐγγράφως τὴν περιουσίαν καθενὸς τῶν δύο συζύγων χωριστά.

Σ'. Γάμος λοιπὸν εἶναι σύζευξις δύο ἑτερογενῶν προσώπων συμφιλονομένη ἐφ' ὄρου ζωῆς των, καὶ κατὰ τοῦτο ὀνομάζεται καὶ μονογαμία. Πᾶσα δὲ ἄλλη σύζευξις (πολυγαμία, κοινότης τῶν γυναικῶν, παλλακεία) εἶναι δικανικῶς ἄκυρος, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ὑποφερτὴ εἰς τὴν πόλιν. Ὡσαύτως ἀπαγορεύει τὸ δίκαιον καὶ γαμικὰς συζεύξεις μεταξὺ τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν, ἡγουν ἐκείνων, οἵτινες κανονικῶς ἀποτελοῦσι μίαν οἰκογένειαν, ἐπειδὴ ἡ τούτων συγχώρησις ἔμπορεῖ νὰ προξενήσῃ ἀτίμασιν ἠθικῶν σχέσεων, καὶ ἐπομένως ἠθέλει ἀναλάβειν ἡ γαμικὴ συνθήκη αἰσχρὸν καὶ ἀπρεπὴ χαρακτήρα. Θέλομεν ἐξετάσειν εὐθὺς λεπτομερέστερα καθὲν ἀπὸ ταῦτα.

ΣΑ'. Ἡ πολυγαμία εἶναι ἀσυγχώρητος διὰ τοὺς ἐφεξῆς

λόγους· διότι αὕτη ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ πολυανδρία, ἡ πολυγυναικία· εἰ μὲν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ἡ γυνὴ δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ἀπὸ πολλοὺς ἀνδρας, ἀλλ' ἀπὸ ἓνα, εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο παρὰ φύσιν· καὶ προσέτι ἔναντίον τῆς ἀξίας τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες πρέπει νὰ ἀναπαύωσιν ὡς δούλοι ἀχαλίνωτου ἐπιθυμίαν· διὰ τοῦτο οὐδ' εἶναι νομοθετημένον εἰς κἄνεν ἔθνος· εἰ δὲ τὸ δεύτερον, μὴ ὅλον ὅτι πολλαὶ γυναῖκες ἔμποροῦν νὰ συλλάβουν ἀπὸ ἓνα ἀνδρα, καὶ ἀπὸ ἔθνη τινα εἶναι νομοθετημένον· εἶναι, παρεκτός τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐξασθενείσεως καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα διὰ τὴν ἀκρασίαν, ἔχει ὀλιγώτερον ἀτιμαστικὸν τῶν γυναικῶν, οἵτινες ὑπηρετοῦν τὴν ἡδονὴν ἑνὸς ἀνδρὸς, καὶ συνήθως εἶναι καταβυθισμένοι εἰς δουλικὴν τινα κατάστασιν· φθείρει δὲ καὶ τὴν ἐνότητα τῆς οἰκογενείας. Διὰ τοῦτο μένουσιν ἀπαίδευτα καὶ ἀκαλλιέργητα τὰ ἔθνη, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι συγχωρημένη ἡ πολυγαμία, ἐπειδὴ πᾶσα ἀγωγή καὶ παιδεία ἀρχίζει ἀπὸ εὐγενῆ καὶ σύμφωνον καὶ ἀτάραχον οἰκιακὴν ζωὴν.

ΣΒ'. Τὴν κοινότητα τῶν γυναικῶν ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ Πλάτων εἰς τὴν ἰδανικὴν πολιτείαν του, διὰ νὰ ζῶσι φιλικῶς καὶ συγγενικῶς ὅλοι οἱ πολῖται του· ἀλλ' εἰς αἱ συγγένειαι ἐξαπλωθῶσιν οὕτως εἰς ὅλους, παύουσι νὰ εἶναι συγγένειαι, οὐδ' ἤθελεν εἰσθαι μεταξὺ τιον ἀγάπη συγγενικὴ, χρήσιμος πρὸς ἀγωγήν καὶ παιδείαν, ἀλλὰ μόνον ἔρως, εἰς ἡδύνατο νὰ εἶναι καὶ οὗτος· πρὸς τούτοις ἡ πόλις, ἣτις ἤθελεν εἰσαγάγειν τὴν κοινότητα τῶν γυναικῶν, ἔπρεπε νὰ χρειασθῇ πολλὰς τεχνικὰς παρασκευὰς διὰ νὰ μετριάξῃ τὴν ἀκρασίαν τῶν πολιτῶν τῆς· καὶ ἄλλας πλειοτέρας εἰς τὸ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ ἀπᾶτορα τὰ φαινόμενα παιδία. Γενικῶς δὲ νὰ εἴπω ἡ κοινότης τῶν γυναικῶν εἶναι ἐνταντῶ καὶ πολυανδρία καὶ πολυγυναικία· καὶ ἐπομένως καὶ διὰ τὰ δύο ἀσυγχώρητος.

ΣΓ'. Ἡ παλλακεία, καὶ ἡ πορνεία εἶναι μίας καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας, ἐκτὸς ὅτι ἡ μὲν εἶναι πολυχρονωτέρα σύξευσις, κρεμαμένη ἀπὸ τὴν θήλειαν· ἡ δὲ εἶναι πρωτορινή, καὶ γυναικεία μία μετὰ τὴν ἄλλην· καὶ αἱ δύο δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποφερταὶ εἰς τὴν πόλιν οὔτε διὰ τοὺς ἐγγάμιους, οὔτε εἰς τοὺς ἀγάμους, ἐπειδὴ κημενίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀκανονιστοὺς καὶ ἀχαλινοῦτους ἡδονάς, ἀτιμάζει τὴν ἀγιότητα τοῦ γάμου, καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀπαιτουμένην ἐνότητα καὶ συμφωνίαν πρὸς ἀγωγήν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων· καὶ αἱ δύο εἶναι καὶ πολυανδρία καὶ πολυγυναικία· τὸ δεύτερον μάλιστα, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ αἰσχροβίων τινῶν τεχνιτῶν, μεσιτῶν καὶ ματρήρων χρηματιστῶν τε φύλου, εἶναι πολλὰ ἀτιμωτικὸν τῶν πόλεων· οὐδ' ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃ ἡ ἀστυνομία ὅ,τι κατακρίνει ἡ δικαιοσύνη.

ΣΔ'. Ὁ μεταξὺ τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν γάμος ἐμποδίζεται ἀπ' ὅλα τὰ πεπαιδευμένα ἔθνη· ἀλλὰ δὲν εἶναι σύμφωνον μέχρι τίνων ὀρίων συγγενείας πρέπει νὰ προχωρῇ ἡ ἀπαγόρευσις, καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀρχεταὶ ἡ ἄδεια· ἡ αἰτία τῆς τούτου ἀπαγορεύσεως εἶναι ἠθική· διότι μεταξὺ τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἱερόν τι καὶ τίμιον καὶ ἐλεύθερον παντὸς εἶδους ἄλλης ἡδονῆς αἴσθημα, τὸ ὁποῖον δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸν γάμον, ὅς τις ἔχει τὴν βάσιν εἰς κέρδος κοινὸν μὲ τὰ ἄλογα κτήνη· Γίνεται δὲ ἡ ἀπαγόρευσις εἰς γονεῖς καὶ τέκνα, εἰς ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς, κτλ. οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσι μίαν οἰκογένειαν.

ΣΕ'. Διπλοῦς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ γάμου· πρῶτον ἡ γέννησις καὶ ἀνατροφή νέων ἀνθρώπων πρὸς διατήρησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· δεύτερον ἡ ἐνδεχομένη ἐικόλυσις τῆς φυσικῆς αὐτῶν καὶ ἠθικῆς τελειοποιήσεως. Ἐχουν λοιπὸν οἱ σύζυγοι τὸ δίκαιον νὰ ἀπαιτῶσιν ἀπ' ἀλλήλους πᾶν ὅ,τι συντείνει

εἰς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τούτων, καὶ ἐνταυτῷ τὸ καθήκον τοῦ
 να παρέχουν εἰς ἀλλήλους ὅλα ταῦτα, καὶ μάλιστα ἴσον δίκαιον
 καὶ ἴσον καθήκον. ἡ δὲ πόλις ἔχει τὸ δίκαιον καὶ
 τὸ καθήκον να βιάξῃ τοὺς συζύγους δι' ἀναγκαστικῶν μέσων εἰς
 ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων, τοῖσιν αὖ τὰ ἀμελιῶσι· διότι, ὅταν
 μεταξύτων συμβῶσι δεχόμεναί τινες, ἔργον τῆς πόλεως εἶναι
 να τὰς συμβιβάζῃ διὰ να ἀποκαθιστᾷ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀν-
 θρωπότητος, καὶ να πηκόνῃ ἐκ μέσου τὴν δυστυχίαν· ἀλλὰ
 τὰ ἀναγκαστικά μέσα τῆς πρέπει να ἐνεργῶσιν εἰς τὴν θέλη-
 σιν καὶ να τὴν κἀμνωσι σύμφωνον· τοιαῦτα μέσα εἶναι πνευ-
 ματικῶν πατέρων συμβουλαὶ, ἐκκλησιαστικαὶ ἀποδείξεις τῆς
 ἀδικίας τῶν, καὶ ἄλλα ἠθικὰ βοηθήματα· διότι κατ' ἄλλον
 βίαιον τρόπον φθείρεται ἡ βάση τῆς συνθήκης.

Σζ'. Καὶ οἱ δύο σύζυγοι εἶναι ἴσοι κατὰ πάντα, καὶ δὲν
 εἶναι διαφορὰ μεταξύτων κἀμμία· διότι εἶναι μὲν ἡ γυνὴ τὸ
 ἀσθενέστερον μέρος, καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἀπρακτον
 πρόσωπον· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἐνεργητικώτερον εἰς τὰς οἰκιακὰς
 ὑποθέσεις, ἀναπληρῶνεται ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν ἔλλειψίς του, καὶ
 γίνεται ἰσότης· προσέτι ὁ σκοπὸς τῆς φύσεως ἀπαιτεῖ ἐπίσης
 χωρὶς τινὸς διαφορᾶς καὶ τὰ δύο πρόσωπα· διὰ τοῦτο εἶπα-
 μεν, ὅτι ἔχει καθεὶς ἐκ τούτων ἴσον δίκαιον καὶ ἴσον καθή-
 κον· οὐδὲ δύναται να κατασταθῇ ἀγάπη μεταξύτων χωρὶς
 ταύτην τὴν ἰσοτιμίαν· καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἶναι μόνον
 ἡ μονογαμία πυγχωρημένη· ἐπειδὴ εἰς τὴν πολυγαμίαν φθεί-
 ρεται ἡ ἰσορροπία, καὶ τὸ πολυμερὲς καὶ σύνθετον μέρος κατ-
 ἀντᾶ να ὑποτάσσεται οὕτως εἰς τὸ ἀπλοῦν, ὡς να ἦτο ὑπόδου-
 λον· ἀλλ' ὁ Λόγος δὲν ὑποφέρει ταύτην τὴν ἀνισότητα, γενε-
 κῶς δὲ γνωρίζει ἴσιν τὴν γαμικὴν κοινωνίαν (ΡΙΘ').

Σζ'. Ἐπειδὴ μόνον διὰ τῆς μίξεως (ΡΥΓ') ἐκπληροῦ-

νεται ὁ πραγματικὸς γάμος· διὰ τοῦτο καὶ ἡ γαμικὴ συνθήκη μόνον μετὰ ταύτην τὴν ἐκπλήρωσιν ἔχει τέλειον τὸ κύρος της. Ἐνωσις δύο προσώπων ἑτερογενῶν μὲ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ γάμου, χωρὶς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ, εἶναι μόνον φάσμα γάμου, τὸν ὁποῖον δὲν ἔπρεπεν ἡ πόλις νὰ γνωρίζῃ ὡς ἀληθινὸν καὶ πραγματικόν. Ἐξ ἐναντίας δὲ εὐθὺς ἀποῦ δύο ἑτερογενῆ πρόσωπα κάμωσι σαρκικὴν μίξιν, χωρὶς νὰ εἶναι ἕως τῶρα γαμικῶς συνδεδεμένα οὔτε μετ' ἀλλήλων, οὔτε μετὰ τρίτου προσώπου, πρέπει κατὰ φυσικὸν τρόπον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς νὰ ἠνώθησαν γαμικῶς, ἤγουν εἶναι σύζυγοι, εἰάν καὶ δὲν ἔκαμαν ἀρχήτερα κάμωσιν συζυγίας ὑπόσχεσιν, οὐδὲ συνέλαβεν ἡ γυνή. Ἀλλ' εἰς τὴν πόλιν συγχωροῦνται αἱ γαμικαὶ ἐνώσεις νὰ γίνωνται μόνον μὲ τὴν δημόσιον ἐπικύρωσιν, καὶ τὴν νομίμως προσδιορισμένην διατύπωσιν. Διὰ τοῦτο ἔχει τὴν ἐξουσίαν ἡ πόλις νὰ ἀναγκάσῃ μὲν τοὺς οὕτω συνεργομένους εἰς δημόσιον ἐπικύρωσιν τῆς μυστικῆς των ἐνώσεως, νὰ ἀναγκάσῃ δὲ τοῦ ἀνδρα νὰ πληρῶνῃ εἰς τὴν γυναῖκα ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην εἰς τὰς ἐνδεχομένας συνεπείας τῆς παράνομου ταύτης μίξεως, εἰάν δὲν θέλῃ νὰ τὴν συζευχθῇ νομίμως.

Σημειώσεις. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν, ὅτι αἱ ὑπόσχέσεις, χωρὶς τὴν νενομισμένην διατύπωσιν, καὶ τὴν μίξιν, δὲν λογιζονται γάμος· οὐδὲ δύναται τις δικαίως ν' ἀναγκάσῃ τινὰ εἰς μίξιν, εἰάν καὶ ἔδωκεν ὑπόσχεσιν δημόσιον καὶ ἔγγραφον, καὶ ἐπικυρωμένην ἀπὸ ὅσα δήποτε πρόσωπα· μόνον ἠθικῶς, καὶ ἀπὸ φρονήματα ἀγαθὰ, ἔμπορεῖ νὰ μὴ χαλάσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀλλ' ὄχι μὲ βίαν· διότι συνθήκη ἀναγκασμένη εἶναι φυσικῶς ἀντιφατικὴ. Ἐάν λοιπὸν οἱ γονεῖς ἀναγκάσωσι τὰ τέκνα των εἰς κάποιαν χώραν, εἶναι τοῦτο ἀπάνθρωπος φαρβαρότης, τὴν ὁποῖαν δὲν ἔπρεπε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ προστατεύῃ ἡ πόλις· ἔπρεπε μάλιστα, εἰάν ἐμάνθανε, ὅτι γονεῖς τινες ἀναγκάζουσιν εἰς γάμον τὸ τεκνον των, νὰ ἐμποδίσῃ αἰθρῆτικῶς τὴν τοιοῦτον γάμον· διότι, εἰς ἐκτελεσθῆ μ' ἀνάγκην, ἐνδέχεται μὲν νὰ εὐτυχησῇ, ἐνδέχεται ὅμως καὶ νὰ προξενήσῃ μεγίστην δυστυχίαν εἰς τὸ ἀνδρόγονον· δια

τοῦτο κάλλιον εἶναι τειασῆναι ὑποσχέσεις νὰ ἀθετῶνται, τὸ ἑποῖον βεβαίως δὲν φέρει κάμψιν βλάβην, παρὰ νὰ ἐκτελῶνται, τὲ σκοῖεν ἐνδέχεται νὺ φερῆ δυστυχίας· μένον χρηματικὴ ζημία δὲν πρέπει νὰ συμβαῖνῃ εἰς τοιαύτας διυλίσεις, ἀλλὰ νὰ δίδωνται καὶ νὰ λαμβανῶνται ἀμοιβαίως τὰ θελωμένα ἄλλα, ἐνῶ ἔγειναι αἱ κατηναγκασμένοι ὑποσχέσεις. Πόσον εὐτυχέστερα ἤθελον ζῆν οἱ ἄνθρωποι, εἰάν εἰς τὸν γάμον ἐφίλατταν μόνον τοὺς κυριωτέρους σκοπούς του (ΣΙ΄.), καὶ δὲν ἱπαραμίσσῃσαν καὶ χρηματικὰ κέρη, καὶ πολλάκις ἄλλα πάντῃ ξένα τοῦ γαμικοῦ τέλους!

ΣΙ΄. Μ' ὅλον ἔτι ὁ γάμος πρέπει νὰ εἶναι ἑνωσις ἐφ' ὄρους ζωῆς (ΕΨΘ'), ἐμποροῦν μ' ὅλον τοῦτο νὰ παρεμπέσωσι περιπτώσεις, αἱ ἑποῖαι κάμνουν ἀναγκαῖαν τὴν διάλυσιν καὶ διάζευξιν του· ὁ θάνατος ὁμοῦ κόπτει φυσικῶς τὸν γαμικὸν σύνδεσμον, καὶ κάμνει τὸν ζῶντα καταλειπόμενον σὺζυγον πάντῃ ἐλεύθερον. Ἐκ διαδοχῆς λοιπὸν πολυγαμία δὲν εἶναι ἄδικος· εἰδὲτι ἡ συνθήκη των ἦτο διὰ ταύτην τὴν ζωὴν, ἔχει διὰ τὴν ἄλλην, ὅπου γάμοι δὲν ὑπάρχουν, οὐδ' ἔστιν ἄρρεν ἢ θῆλυ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἀφ' οὗ λοιπὸν παύσῃ τοῦ ἐνὸς συζύγου ἡ ζωὴ, παύει καὶ τὸ πρὸς τὴν συζυγίαν καθῆκον τοῦ ἄλλου· καὶ εἶναι ἐλεύθερος νὰ συζευχθῆ με' ὅποιον ἄλλο θέλει πρόσωπον.

ΣΘ'. Τὰ δὲ αἷτια, τὰ ὅποια δύνανται νὰ ἐκτελείωσι τὴν διάζευξιν, ἐνῆ ζωῆν οἱ σύζυγοι, ἐμποροῦν νὰ εἶναι δίκαια καὶ εὐλόγα, καὶ νὰ ἐπικυρωθῶσι καὶ ἀπὸ τοὺς θετικὸς νόμους· εἶναι δὲ τὰ ἑφεξῆς.

α'. Φυσικὴ ἀδυναμία πρὸς μίξιν, ἐὼν φανῆ πρὸ τῆς μίξεως καὶ δὲν δύναται νὰ θεραπευθῆ. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν δὲν γίνεται κυρίως διάζευξις, ἐπειδὴ οὐδὲ ἑνωσις προὔπηρξεν· οὐδ' ἦτο γάμος τὸ γενόμενον, ἀλλὰ φάσμα γάμου (ΣΖ'). Ἡ πόλις λοιπὸν κυροῖει τὴν ἀνυπαρξίαν τῆς με' λόγον μόνον γενομένης συνθήκης, καὶ τῆς νομίμου διατυπώ-

σεως, ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ πραγματικῶς· ἐξ ἐν-
 αυτίας δὲ, εἰάν ἡ ἀδυναμία συμβῆ μετὰ τὴν μίξιν, αἴτιον δια-
 ζεύξεως δὲν φαίνεται κἀνέν· διότι ἄλλως ἔπρεπεν ὅλοι οἱ γῆ-
 ρικοὶ σύζυγοι νὰ διαζευχθῶσιν· ἀλλ' εἰάν συμβῆ εἰς τὸν ἕνα
 σύζυγον νέον ὄντα ἀκόμη ἀσθένεια, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀ-
 δύνατος εἰς μίξιν, αὕτη λογίζεται κοινὴ δυστυχία, ἐπειδὴ ὁ
 δὲν εἶναι συγχωνευμένοι εἰς ἓν πρόσωπον, καὶ πρέπει νὰ τὴν
 ὑποφέρωσιν.

β'. Μοιχεία. Εἰς τὴν μονογαμίαν, τὸ μόνον δίκαιον
 εἶδος τῆς συζεύξεως (Σ'), ὁ εἰς σύζυγος ἔχει ἀποκλειστικὸν
 δίκαιον εἰς τὸν ἄλλον, ἐπειδὴ ἀποτελοῦν ἓν πρόσωπον· ἡ ἀ-
 νάπαυσις λοιπὸν τῆς φυσικῆς ἀφῆτης διὰ τρίτου ὑποκειμένου εἶ-
 ναι φανερά ἀθέτησις τῆς γαμικῆς συνθήκης, ἥτις δὲν συνδέει
 πλέον τὸν ἀδικηθέντα σύζυγον· διὰ τοῦτο ἡ μοιχεία εἶναι διά-
 λυσις τοῦ γάμου· εἰάν θέλῃ τὸ ἀδικηθέν νὰ μὴ τὸν διαλύσῃ,
 εἶναι ἐλεύθερον· εἰ δὲ θέλει τὴν διάζευξιν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ τοῦ
 τὴν ἀρνηθῇ ἢ πόλις, εἰάν μόνον ἀποδειχθῇ βέβαιον τὸ ἀμάρ-
 τημα.

γ'. Ἀπάρνησις τῆς μίξεως, εἰάν δὲν εἶναι προτ-
 ωρινὴ δι' εὐλόγους αἰτίας, λέγω ἀσθένειαν, ἀμετρίαν κτλ. ἀλλ'
 ἀπόλυτος ἀποστροφή· ἐπειδὴ τοῦτο ἀντιφέρεται εἰς τὸν φυσι-
 κὸν τοῦ γάμου σκοπὸν, πρέπει νὰ γείνη διάζευξις, εἰάν ἠθικαὶ
 συμβουλαὶ καὶ πρὸς καιρὸν χωρισμὸς δὲν διορθώσωσι τὴν σκλη-
 ρότητα τοῦ ἀπαρνούμενου μέρους.

δ'. Λειποταξία, ἢ ἀποδημία τοῦ ἐνὸς συζύγου με-
 κακὸν σκοπὸν φθείρει ὅλην τὴν γαμικὴν συνθήκην, καὶ περιέ-
 χει καὶ τὴν προειρημένην ἤδη (γ') περίστασιν· διὰ τοῦτο τὴν
 διαιροῦσι τινὲς εἰς λειποταξίαν ὄρατὴν, καὶ εἰς λειποταξίαν ἀ-
 ὄρατον. Διότι χωρὶς νὰ κατοικῶσιν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον οἱ σύ-

ζυγοι ἢ ἐπιτυχία τοῦ γαμικοῦ σκοποῦ μένει ἀκατανόητος· διὰ τί λοιπὸν ὁ καταλειπόμενος νὰ διατηρῇ τὴν ἄσκοπον ταύτην σύζευξιν; Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὴν προσωρινὴν καὶ τυχαίαν (οἷον ταξείδιον δι' ἐμπορίαν, διὰ θεραπείαν τῆς υἰγείας κτλ.) ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον καὶ προαιρετικὴν, ἣν γοὺν μὲ σκοπὸν ἀφειγήσεως τοῦ γάμου γενομένην ἀποδημίαν.

ε'. Ἐπικινδύνοισι εἰς τὴν ζωὴν πράξεις, ἐν καὶ δὲν εἶναι ἀμετρεῖ ἐπιβουλαὶ τῆς ζωῆς. Διότι ὅπου εὐρίσκειται εἰς τὸν ἕνα σύζυγον τόση ἔλλειψις ἀγάπης καὶ τιμῆς, καὶ τόπος θρηνητικῆς βαθμῆς, ὥστε νὰ κάμνη πράξεις βλαβεράς εἰς τὴν υἰγείαν, καὶ ἐπικινδύνους εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου, ἐκεῖ δὲν ἔχει χρέος ὁ ἄλλος σύζυγος νὰ προάγῃ τὴν γαμικὴν σύζευξιν· καὶ μὰ Δία τοιοῦτος τρόπος πολιτεύματος ἐμπορεῖ νὰ νομισθῇ διάλυσις τοῦ γάμου, ἐπειδὴ ἡ γαμικὴ συνθήκη ἐκλείσθη μὲ πάντη ἀναιθέτους τούτων συμφωνίας· ἀλλ' ἀκούσια παροράματα ὅτι δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ διαλύσωσι τὸν γάμον, εἶναι φανερὸν καὶ χωρὶς νὰ τὸ εἴπωμεν.

ς'. Ἀμαρτήματα οἰκιακὰ καὶ πολιτικὰ, τὰ ὅποια κάμνουν τὸν ἕνα σύζυγον ἀνάξιον τῆς παρὰ τοῦ ἄλλου ἀγάπης. Τοιαῦτα ἀμαρτήματα, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἀπαγορεύονται ῥητῶς εἰς τὴν συνθήκην τοῦ γάμου, ὑποθέτονται ὁμῶς εὐλόγως ὡς ἀπηγορευμένα. Κλέπτῃς καὶ φονεὺς καὶ προσδότῃς δὲν ἐμπορεῖ νὰ εἶναι νόμιμος σύζυγος, ἐνῶ ὁ γάμος ἀποβλέπει τῆς πολιτικῆς κοινωνίας τὴν συντήρησιν, καὶ ὄχι τὴν διάφθοράν της.

Σημείωσις. Εἰς τὰ προεκτεθέντα ἤδη εὐλόγα αἰτίαι τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως ἀπαντῶνται βέβαια παντοδαπαὶ δυσκολίαι, ὅταν βάλωνται εἰς πρῶξιν. Ταύτας πρέπει νὰ ἐξομαλίζῃ ἢ φρένησις τῆς ἀστυνομίας, ἣτις πρέπει ν' ἀπεφρασίξῃ καὶ περὶ τῶν τέχνων, τὰ ὅποια συμ-

βαίνει να ἔχωσιν οἱ διαζευγνύμενοι, καὶ, ἂν πρέπει νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἕν-
οχον νὰ λάβῃ διὰ γάμου δευτέρου ἄλλον σύζυγον, ἢ νὰ συνάψῃ πάλιν,
εἰ δυνατὸν, τοὺς ἀποχωρισθείτας. Ἐν γένει δὲ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν
συζύγων, εἴτε φθάσωσιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς διαζεύξεως εἴτε μὴ, πρέ-
πει νὰ φέρωνται οἱ δικαίωται οὔτε μὲ πολλὴν συγκατάβασιν καὶ ἠπιό-
τητα, οὔτε μὲ πολλὴν ἀκαμψίαν καὶ τραχύτητα· πάντοτε πρέπει νὰ
μεταχειρίζονται πρὸ πάντων ἀγαθὰ καὶ ἠδικὰ μέσα. Διὰ τοῦτο σφῶς
καὶ συνετῶς ἀνετίθησαν αἱ γαμικαὶ λογομαχίαι εἰς τὰ πνευματικὰ κρι-
τήρια, τὰ ὅποια τὰς οἰκονομοῦσι μὲ χάριν Θεῖαν, καὶ φρόνησιν πνευ-
ματικὴν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πρὸς ψυχικὴν σω-
τηρίαν τῶν διαμαχομένων. Εἶναι δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρ-
μοστον τὰ ἱερά δίκαια καὶ καθήκοντα τοῦ γάμου νὰ προβάλλωνται εἰς
τὰ κοσμικὰ κριτήρια, τὰ ἑποῖα κρίνουσιν διαφορὰς περὶ κοινῶν καὶ ἔμπο-
ρικῶν καὶ καπηλικῶν, νὰ εἴπω οὕτω, συναλλαγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ γονέων καὶ τέκνων.

ΣΙ.

Οἱ σύζυγοι ὀνομάζονται γονεῖς, ἀφ' οὗ γεννήσωσιν ἄλλους
ἀνθρώπους. Γονεῖς κατὰ φυσικὸν τρόπον ἐμποροῦν νὰ εἶναι μό-
νον δύο· ὁ γεννῶν, ἡγουν ὁ πατήρ, καὶ ἡ τίκτουσα, ἡγουν ἡ
μήτηρ· οἱ νεογνοὶ ἄνθρωποι ὀνομάζονται τέκνα τῶν γονέων.
Οἱ γονεῖς ἔχουν κατὰ πάντα λόγον καθήκοντος νὰ διατηρῶσι, καὶ
νὰ ἀνατρέψωσι τὰ τέκνα τῶν. Ἐχουν λοιπὸν δίκαιον εἰς τοῦτο,
καὶ εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζωνται ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὅποια εἶναι
ἀναγκαῖα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Τὰ δὲ δίκαια τῶν
γονέων πρὸς τὰ τέκνα ὀνομάζονται γεννητορικὴ ἐξουσία,
ἣτις εἶναι πατρικὴ ἀναφερομένη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ μη-
τρικὴ, πρὸς τὴν μητέρα.